

Magyar irodalom

Nagy Gábor:

„...legyek versedben
asszonánc”

Baka István költészete

Kossuth Egyetemi Kiadó, Debreceni Egyetem (Csokonai Könyvtár 23.), 305 oldal, fűzve 650 Ft.

Aki monográfiát ír, „szét-szed” és „összerak” egy életművet. A részlemek együttese mindkét esetben pontosan ugyanaz, de a sorrend, a viszonyítás, a kiemelés által megteremtett tudományos struktúra sosem fedí, csupán fölidézi, közelebb hozza az alkotások eredeti organizmusát. Ha tehetséges kéz, fűrészellem hozza létre e jelképesen értett anagrammát, akkor az új „szóalakban” rögvést ráismerünk a „régire”: a megnevezésből kiolvasható a név, az értelmezésből az érték.

Ilyen szép anagrammát teremtett egy fiatal irodalomtörténész, Nagy Gábor: „...legyek versedben asszonánc” címmel a korán elhunyt Baka István (1948–1995) költői oeuvre-jét választotta disszertációja, illetve könyve tárgyául. A rövid bevezetőbe fogott röpké adattár (később az elszórt, de fontos utalások sora) megszabadít a monográfia-műfaj gyakori biografikus nehézségétől, s a metodikai vezérfonalat is megadja. Baka lírájának szisztematikusan vizsgálja ugyan lényegében az időrend mentén történik, de a kitűnően megrajzolt poétikai, fogalmi körök – a könyv öt fő fejezete – el is fedik a kissé kényelmes linearitást. Nagy Gábor úgy követi Baka költészetét, hogy útja során összegző-asszimiláló módon kiformalja a maga elméletét a metaforáról, a hosszú versről, a drámai monológokról, valamint a nemzeti és egyetemes apokaliptikáról, a szerepvorból fakadó világteremtésről, a testálás méltóságáról és eleganciájáról. A mű így tökéletesen megfelel alcímének – *Baka István költészete* –, egyben lehetővé teszi,

hogy a szerző (választásaival) állást foglaljon a modern irodalomtudomány bizonyos kérdéseiben. Ez legtermékevényebben a metafora természetéről és működéséről szól. A vázolt módszerből, a könyv kettős alkatából ered, hogy a versmutató segítségével szerencsére könnyen megérthető és visszakereshető velemelés és visszakövetés ideálisnál. Velősek, tömörek: az olvasó örömeit leli továbbgondolásukban.

A magas színvonalú (Bitskey István és Görömbei András által szerkesztett) *Csokonai Könyvtár 23.* kötete tartalmaz ajánlat a Baka-életmű értelmezésére. Itt-ott tán túlzottan literátus munka ez (a *Circumdedertunt* című költeményre vonatkozó egyik állítás például csak akkor érthető, ha tudjuk: Hervay Gizella költőnő egy időben Szilágyi Domokos költő felesége volt). Előfordul, hogy az irodalmi rengetegben épp a legvidékebb utat nem követi a vizsgálódó. Az *Egy csepp méz* című vers Szabó Lőrinc-, Kosztolányi- és Babits-párhuzamai, intertextusai lenyűgözőek – csak hát szóba kellene hozni Tony Richardson 1961-es *Egy csepp méz* című filmjét, esetleg az alapjául szolgáló regényt is. A film nemzedékünk maradandó mozgóképi élménye volt, alighanem Bakának is (és ha a részben archaizáló vers modernségének egyik alaki eleme a „filmszerűség”, a rímekben is érzékelhető „vágástechnika”, akkor ez a vonás is érzékletesebbé válik). A bibliográfiában akadnak szépség-hibák (a Baka emlékezetére készült *Búcsú barátaitól* című kötet szerkesztőjeként e helyütt is illet volna megnevezni Füzi Lászlót stb.), s nem egészen érthető, hogy a különféle kötetekben olvasható, illetve a bizonyos esztendőkből keletkezett, Bakára vonatkozó írásokat milyen megfontolások alapján rostálta a monográfus (olykor a saját korábbi értékeléleteire is rácsafolva).

Jómagam várnék még annak kijelentésével, nagy költő volt-e Baka István. Kétségtelen alkotói rangját aligha a deklarált (és egyelőre szinte viszonyítási pontok nélküli) nagyság adja. Utóéletét is gazdagabbnak vélem, mint utószavában Nagy Gábor. Immár éppen az ő könyve okán is. Amikor, hosszú betegség után, meghalt Baka István, a *vaksi bánat* pillantott utána. Ezt a keserves anagrammát az irodalomtudomány – a Füzi szerkesztette antológia, Fried István *Árnyak közt mulandó árny* című munkája, több folyóirat-émlékszám és egyetemi szeminárium, Nagy Gábor disszertációja – a tisztább látás, mélyebb értés „anagrammaival” cserélte föl.

Tarján Tamás

Külföldi irodalom

Hugo Claus:
MendemondákEurópa Könyvkiadó, 231 oldal,
1600 Ft.

Erotikus regénynek gondolhatnánk a belga szerző művét, ha csak úgy bele-beleolvasnánk. Nehezen üthetnénk föl úgy a flamand irodalom egyik legjelentősebb alakjának, Hugo Clausnak ezt a könyvét, hogy ne akadjunk benne parázna jelenetek leírására. Ezek a naturalisztikus részletek azonban inkább visszataszítóak, semmint kedvébresztőek, tudniillik büzlő fekélyekkel, gennyes sebekkel, mindenféle színű és állagú, az emberi test legkülönfélébb részeiről feltörő, halálhozó nedvekké válnak összefüggésbe.

A nyugatflamand Alegem faluban rejtélyes betegség szedi áldozatait. Az egyik napról a másikra ölt kórért a Catrijsse-családba Afrikából titokban visszatért tékozló fiút, René okolják, akinek már gyermekként is sok volt a számláján. A furcsa az, hogy a valóban rossz bőrben, már-már haldokolva ha-

zavanszorgó René és közvetlen családtagjai életben vannak. Csak a többiek pusztulnak. A szülői ház falára egy éjszaka szurokkal horogkeresztet festenek. A szereplők története, jelleme fejezetről fejezetre bontakozik ki, kiderül, hogy senki sem büntetlen, mindenkinek súlyos vétségek nyomják a lelkét. Kinek régebbiek, kinek újabb keletűek. A jelen időben játszódó cselekményt megszakítva, visszaemlékezések röptenek Kongóba, Afrika mélyére, rémtetteket látatva az őserdőben, gyermek- és asszonygyilkosságokat, más szereplő gondolatai a náci időkbe kalandoznak, nem kevésbé rettenetes bűnökkel leplezve. A jelentősebb szereplők vesztét végigasszisztálhatjuk. Még az is, akinek happy enddel zárulna a története, nászéjszakája reggelén a fertőben találja magát.

*A klasszikus sci-fi
kedvelőinek*Laslie Sillage:
METAMORFÓZIS

Egy fiatal etológus – a nem távoli jövőben – farkasokat figyelve észreveszi, hogy a viselkedésük váratlanul megváltozik. Az okokat kutatva az események neki-lódulnak egy nem mindennapi végkifejlet felé.

750 Ft

Keresse a könyvesboltokban,
ha nem találja, érdeklődjön:
06-30-9861-221.